

Den självklara skönlitteraturen?

Text: Magnus Persson

Magnus Persson är professor i litteraturvetenskap med didaktisk inriktning på fakulteten för lärande och samhälle på Malmö högskola.

När vi i det pågående projektet ”Synen på skönlitteratur på svenska bibliotek” intervjuade ett antal chefer, inköpsansvariga och bibliotekarier och frågade om skönlitteratur skall finnas på svenska folkbibliotek svarade föga förvånande samtliga ja. Mera intressant är då hur denna starka övertygelse uttrycks. Det är genomgående med ord som ”självklart” och ”naturligt”. Flera av de intervjuade säger att det är så självklart att de har svårt att motivera det. Man kan glädjas åt skönlitteraturens okontroversiella ställning på folkbiblioteken, men den kan också ha en baksida. Grundläggande frågor om kvalitet, urval, och genrer kan hamna i skymundan eller behandlas enligt en sedan länge utvecklad praxis som kanske inte alltid blir föremål för reflexion. Självklarheten kan skymma det faktum att litteraturläsningen och litteraturförmedlingen befinner sig i ett nytt kulturellt och medie-teknologiskt läge som kräver andra svar på de grundläggande frågorna om vad, hur och varför man skall ägna sig åt skönlitteratur.

Skönlitteraturens ställning

Om självklarhet är ett sätt att sammanfatta skönlitteraturens ställning på folkbiblioteken så är osäkerhet och ambivalens ett annat. Denna blir synlig hela vägen uppifrån och ner: från centrala regelverk och policydokument som Bibliotekslagen, via bibliotekarieutbildningen, ned till kommunernas kulturplaner och de enskilda bibliotekens biblioteksplaner. På ingen av dessa nivåer verkar det finnas tydligt uttalade mål och medvetna strategier för arbetet med skönlitteratur. Det finns säkert en mängd undantag i enskilda kommuners och biblioteks styrdokument men det övergripande intrycket är en frånvaro av ett tydligt formulerat förmedlingsuppdrag, liknande exempelvis det som är aktuellt för det statliga litteraturstödet med dess explicit framskrivna kriterier vad gäller demokrati, tillgänglighet, mångfald och kvalitet. Om denna otydlighet berättar flera av de personer vi intervjuat.

Förmedlingens bredd

Ett tredje sätt att beskriva läget är med begreppet mångfald. Det insamlade materialet pekar på en stor bredd, variation och kreativitet när det gäller metoder för litteraturförmedling. Här återfinns ”klassiker” som författarbesök, litteraturfestivaler, uppsökande verksamheter, läsecirklar och temaskyltningar, men också en mängd nyare grepp – inte sällan sammanvävda med digital teknologi, olika deltagarkulturella praktiker och sociala medier.

Saknas forskning

Till skillnad från exempelvis vårt grannland Norge saknas det i hög utsträckning relevant och uppdaterad forskning att luta sig mot för ett medvetet strategiarbete kring litteraturförmedling på biblioteken. Syftet med vårt projekt är inte på något sätt att täppa till denna lucka – det krävs betydligt mer omfattande och storskalig forskning för det. Målet är i stället det mera blygsamma att utifrån det material som samlats in försöka resonera om vilka möjliga spår av litteratursyner som framträder, hur dessa skulle kunna förklaras samt vilka tänkbara konsekvenser de får för det litteraturförmedlande uppdraget. Frågor om kvalitet, urvalsprinciper, genre och smak ägnas särskild uppmärksamhet. Sammantagna kan förhållningssätten till dessa kategorier ge en ganska god uppfattning om vilka litteratursyner som är i omlopp – och varför. Vi kommer att redovisa projektet i en längre rapport senare i höst.

Den goda litteraturen

Redan nu kan vi konstatera att det verkar finnas ett uppdämt behov av att diskutera dessa grundläggande frågor. Skönlitteraturens självklarhet satte i flera av intervjuerna snabbt igång funderingar och reflexioner hos informanterna om vad skönlitteraturen på biblioteken skall vara bra för. Det bådär gott för det nytänkande kring det litteraturförmedlande uppdraget som vi ser som en nödvändighet. Risken är annars att man fastnar i det jag i min nya bok Den goda boken (Studentlitteratur 2012) kallar myten om den goda litteraturen – en sedimenterad uppsättning föreställningar om litteratur där den gemensamma nämnaren är att skönlitteraturens godhet tas för given och där man utgår ifrån att läsningen av den alltid och automatiskt har goda effekter.